

ПРВИ „ДИПЛОМАТСКИ“ ПРОТОКОЛ У ЧАЈЕТИНИ

Како сам своја сећања на тај догађај обнављао још у току рата у разговорима са Митром Бакићем, Арсом Јовановићем и Милом Перуничкићем, ирисећајући се овог нашег првог сусрета — написао сам сећање на тај догађај.

У Ужицу је формрана команда Ужичког батаљона, који је имао шест чета. За команданта је био одређен Слободан Секулић, за политичког комесара Љубодраг Ђурић, за заменика политкомесара Алекса Дејовић. Заменик команданта још није био постављен. Седиште штаба батаљона је било у згради Учитељске школе, на Липи.

Уколико омо се ми, чланови штаба батаљона, налазили у Ужциу, највише омо времена проводили у Штабу Ужичког одреда, код политичког комесара Милинка Кушића. Једно, због тога што је Кушић био велики ауторитет за нас: изванредан организатор и прекрасан друг у сваком погледу, па омо се учили од њега, друго, што ми, дефакто, још нисмо ни командовали четама нашег батаљона — већ су то чинили Кушић и Врховни штаб.

Једног дана, између 20. и 25. октобра те 1941. године, Купкић ме посла у Чајетину да се тамо нађем, јер има изгледа да ће из Црне Горе стићи неки другови, преко Златибора; да их прихватим и да му одмах јавим да би послао аутомобил за њих. Мене је одредио због тога што сам до недавно био политкомесар Прве златиборске чете те познавао другове и прилике у Чајетини и Златибору, а нарочито команданта места у Чајетини, друга Добрила Петровића.

У Чајетини је тада била стационирана Друга златиборска чета, састављена махом од омладинаца из читавог среза који нису служили војоку. Тако је ова чета вршила обуку својих младих бораца припремајући се за наредне борбе које су је очекивале.

Упутили омо једну патролу до Борове главе, у суорет овим гостима. Прођоше два дана, а ови путници се не појавише. Иако је пут до Борове главе био лош, предложио сам Кушићу, у једном телефонском разговору, да им у сусрет пошаљемо аутомобил до Борове главе. Истог дана стиже ауто те га са другом патролом упутио мо ка Боровој глави.

Тог истог дана, у први оумрак, стигоше ови путници, али пешке. Затекоше Добрила и мене у канцеларији команде места. Добрило је куцао на писаћој машини кратки курс „Проблеми ленинизма“, да би га сутрадаи умножавао, а ја сам му полако читао.

Прво је у канцеларију ушао Митар Бакић, а за њим остали. Са свима смо се поздравили, јер није било никаквог представљања; само кад смо се руковали са вишким човеком у енглеској униформи, Митар рече: „То је друг Марко“. У ствари, то је био Бил Хадсон, капетан британске армије, који је са мајорима Остојићем и Лала-говићем представљао прву британоко-краљевско-југословенску мисију, пребачену у нашу земљу. Лалатовић је остао у Црној Гори. Овај други мајор, Захарије Остојић, био је то све у униформи ваздухопловног мајора бивше југословенске војске. Кад смо госте испратили за Ужице, коментаришући овај суорет Добрило ми рече да му онај високи и сувоњави, са упалим очима, качкетом на глави у црногорским опанцима на ногама личи на погинулог краља Александра. (То је био Арсо Јовановић). Још је био један повисок и мршав, са шубаром на глави (то је био Миле Перуничкић). Митар Бакић је био у преправљеној униформи бивше југословенске војске, са шајкачом на глави и црношрским опанцима на нотама.

Поред умора од пешачења, ове наше госте је уопут киша попрскала; а било је и прохладно преко Златибора те смо их одмах посадили за чист сто у другој мало већој просторији.

Уз првоисласан масни златиборски сир, са врућом погачом и добрим паоуљом са казана, живнуло је расположење путника. Неко је затражио ракије, па кад ту жељу нисмо могли испунити обећасмо им шербе и кафу. Добрила и мене је мало изненадио онај у енглеокој униформи, јер је знао шта је то „шербе“. Он није много говорио, али смо приметили да добро говори наш језик.

Чим су стигли, наша патрола нас је обавестила да се аутомобил покварио негде близу Јокине ћуприје. Тако су ови путници за време вчере збијали шале на рачун партизанске моторизације. Рекоше нам да су помагали шоферу да пронађе квар и ови су гурали аутомобил не би ли упалио — али је све било узалуд. Касније се иопоставило да је шофер заборавио да долије бензин у резервоар, а без бензина аутомобил није могао ни да упали, а камоли да крене.

Због ове неприлике око аутомобила, Кушић се много наљутио јер је обавестио Старог (друга Тита) да ће путници ускоро стићи у Ужице, а он није имао другог исправног аутомобила да пошаље у Чајетину. После вечере, нервозу због недоласка аутомобила повећавао је онај у авијатичарској униформи предлажући да припремимо коње или фијакер. Остали нису правили никакве

прнлошре и били су задовољни, верујући да ће неки аутомобил ипак стићи. Бнглез је само ћутао и дремуцао.

Једном, кад сам пошао у Добрилову канцеларију да припитам Кушића да ли је кренуо аутомобил за Чајетину, Митар Бакић пође за мном. Тад ми је скренуо пажњу да у будуће треба боље водити рачуна о партиЈсгам материјалу пред страним људима. Рече да је онај „Марко“ видео да ми прекуцавамо „Проблеме лењинизма“\

Наиме, кад су они ушли, ја сам књижицу ставио поред писаће машине и, док смо се руковали са осталима, Хадсон се прошетао до писаће машине, узео књижицу и прочитао само наслов. Иначе, како је тад рекао Митар Бакић, организација команде места, чистоћа и ред у њој, као и у Чајетини, оставили су најбољи утисак на све ове који су дошли.

Најзад је и аутомобил стигао, нетде око 22 часа — те ја и Добрило одахнусмо кад их иопратисмо. Све би било у најбољем реду да није било неприлика око аутомобила и наше неомотрности око „Проблема лењинизма“. Тад смо тако закључили нас двојица. Оба смо били збуњени неком дипломатском суздржљивошћу ових пет људи, између њих самих. Тада ниомо знали, ама баш ништа о њима. Са Митром Бакићем сам се боље упознао следећих дана у Ужицу. И од тих дана па све до његове смрги често смо били блиски сарадници и другови. Арсо Јованоеић и Миле Перуничкић су се повремено у току рата сећали вечере у Чајетини, а заједнички смо псовали издајника Захарију Остојића, каонијег заменика Драже Михаиловића, кога су четници у њиховој преписци звали „чича Бранко“.

Ево како је 2. пролетерска бригада пратила овог издајника током рата, и како сам то, онда, записао у мом РАТНОМ ДНЕВНИКУ:¹

13. март 1943. Долови: (после преласка Неретве у IV офанзиве, код Борачких језера) . . . Сви заплени документи говоре о злочиначкој и издајничкој улози четничких вођа. Међу разним заповестима и писмима пронађена је и једна са потписом „чича Бранко“, у којем се, поред осталог, говори да је дошао моменат за уништавање комуниста. Писмо је, као, писано са неких положаја код Калиновика. Изгледа да је тај „чича Бранко“ умакао нама са Крстаца.
23. март 1943. Калиновик (паметним маневром 2. пролетерске бригаде разбијена је четничка групација код Калиновика и батаљони 2. пролетерске бригаде ушли су у Калиновик) . . . У 6 часова послали смо извештај штабу дивизије о распореду јединица око Калиновика и да се ми налазимо у Калиновiku. Око 8 часова дођоше два симпатизера из Загорског четничког батаљона и донесоше два пушкомитраџеза. Причају о распаду четничких банди и деморализацији која је завладала у њиховим редовима. То потврђује и овдашњи сељаци, као и један од ухаћених четничких организатора из ових крајева приликом саслушавања. Према првим подацима, изгледа да је у Калиновiku једно време боравио и Дража Михајловић, са „чича Бранком“ и Буришићем. Било је доста четничких официра који су оргијали у Калиновiku, славећи унапред уништење партизана. У овом четничком друштву била су и четири Италијана са радио-станицом за везу са италијанским гарнизonom у Фочи.
5. септембар, недеља, 1943, Јошаница (између Горажда и Фоче) . . . Синоћ је у Фочу стигао Лазо Тешић са одредом, а јутрос је дошао до нас, и прича да су видели преко 110 костура наших другова и другарица. На неким местима 7—8 костура са остацима одела и везани, за руке. Немци су их тако везане стрељали. Касније су и четници хватали рањенике и приморавали их да прокажу сакривено оружје, а чим би показали, четници

1 Љубодраг Бурић, РАТНИ ДНЕВНИК, издање Војноиздавачког завода, Београд 1966.

би их поубијали крај рупе. Тако су нађени костури у отвореним рупама и крај рупа, где је било закопано оружје. Лазо даље прича . . . . Око 40 другова из 5. црногорске бригаде са командантом бригаде Савом Бурићем пронашли су и познали костур Саве Ковачевића. Др Симу Милошевића и песника Горана Ковачића стрељали су четници Драже Михаиловића, крајем јуна 1943. у с. Врбици. Усташе и четници су у Јелечу, Говзи и Мрежици стрељали око 250 изнемоглих и рањених партизана који су били преживели V непријатељску офанзиву.

Терор четничких бандита на челу са групом официра из Србије и Црне Горе достигао је кулминацију у околини Фоче. „Чича Бранко“, капетан Драшковић, Матовић и остали бандити побегли су приликом нашег наласка главом без обзира (према обавештењима) на Заборак. Наша освета за побијене другове стићиће их ма где се сакрили.

14. септембар, уторак, 1943, Челебић: У 9 часова је стигла 2. чета 1. батаљона из Заборка са извештајем да су разбили четнике и да замало нису ухватили „чича Бранка“. Запленили су један тешки бацач са 20 мина, један тешки митраљез „шварцлозе“ и четничку комору са 7 коња. Убијено је 18 четника и заробљено је 30. У бригаду је ступило добровољно њих 18.

24. јануар, субота, 1944, Међуречје (близу Прибоја) . . .

У Санџаку нема нарочитих промена. 3. и 4. санџачка бригада су имале нешто борби са четницима и Немцима. Жарко је рањен код Павина Поља. Моша прича да је чуо да је четницима наређено зборно место у Бистрици код Пријепоља. По свему изгледа да се четничке банде окупљају на сектору Прибој—Пријепоље—Нова Варош ради предузимања заједничке офанзиве са Немцима ка Бијелом Пољу и Црној Гори. Чуло се да има четника и из Босанске крајине са Браном Богуновићем, и нешто Ваљеваца. Банде мајора Цветића, са којима је 1. шумадијска водила борбу, прошле су такође ка Новој Вароши. „Чича Бранко“ налазио се на Бијелим Брдима, а Павле Буришић у Штрпцима. И задржавање Немаца у Пријепољу и Пљевљима свакако је ради припрема за офанзиву према Црној Гори, уколико то овој мешавини банди дозволи међународна ситуација.

18. март, субота, 1944, Ресићи (близу Бјелих Брда) . . .

1. крајишка бригада наставила је гоњење четника са Раванаца, и ноћу 16/17. напала 40 Немаца у Добруну. Заробљен је један Немац, остали су побегли.

Како су непријатељске снаге биле мало ближе комуникације Вишеград-Ужице, то су три батаљона 1. крајишке бригаде са једним батаљоном 3. српске извршили напад ноћу 17/18. на Добрун, у коју се непријатељ вратио, и Вардиште. Непријатељ је био изнемањен. Кроз прозоре зграда побијено је више Немаца и Бугара. Међутим, четници су напали наше са лећа од Станишевца, уз то је и свањивало и наши су се повукли. Резултат ове борбе је око 40 до 50 мртвих и рањених непријатељских војника. Заплевена је једна „брета“ и 10 пушака. Онеспособљено је 10 камиона. Непријатељ је добио појачање из Ужица, око батаљон Немаца. Бугари и Немци чувају објекте на комуникацији. Да су наше јединице имале експлозив, порушиле би више мостова. Са четничким бандама на Бијелим Брдима био је и „чича Бранко“. Под претњом и батинама отерали су народ из ових села ка Добруну и Мокрој Гори.

Само из ових неколико примера види се издајничка и противнародна работа овог члана прве британско-:краљевскојугословенске мисије Захарија Остојића, познатог под псеудонимом „чича Бранко“, који је постао заменик Драже Михаиловића.

Љубодраг ЂУРИЋ